

Hallituksen esitys Eduskunnalle Suomen Hallitusmuodoksi.

Vuonna 1918 antoi Hallitus Eduskunnalle kaksi esitystä Suomen Hallitusmuodoksi, ensimmäisen, 6 päivänä kesäkuuta päivätyn, 1917 vuoden toisilla valtiopäivillä ja, sittenkuin Eduskunta 7 päivänä elokuuta 1918 oli päättänyt sen jätettäväksi Eduskunnan hyväksymässä muodossa lepäämään ensimmäisiin uusien vaalien jäljestä kokoontuviin valtiopäiviin, saman vuoden ylimääräisillä valtiopäivillä toisen. Eduskunnan tämänkin esityksen johdosta hyväksymä hallitusmuoto jäi lepäämään ensimmäisiin uusien vaalien jäljestä kokoontuviin valtiopäiviin.

Molemmat edellä mainitut lakiehdotukset olivat rakennetut sille periaatteelle, että Suomi oli oleva perustuslaillinen kuningaskunta. Päätöksellään 25 päiväältä viime huhtikuuta on nyt koossa oleva Eduskunta nämä lakiehdotukset hyljännyt. Sitä mielihpidettä, että Suomen uusi hallitusmuoto on rakennettava tasavaltaiselle periaatteelle, näkyy siis kansan enemmistö kannattavan. Kun Hallitus sen vuoksi nyt on valmistanut uuden esityksen Eduskunnalle Suomen Hallitusmuodoksi, on Hallitus pitänyt luonnollisena, että esitys on laadittava sanotulle periaatteelle. Lakiehdotusta laadittaessa on muuten ollut määräävänä, että sen säännösten, samalla kuin ne laajentavat kansaneduskunnan oikeuksia ja turvaavat kansalaisten oikeutta ja lainalaista vapautta sekä hyvin soveltuvat Suomen kansan ajatuskantaan ja luonnonlaatuun, tulee taata hallitusvallalle se voima ja lujuus, jota erittäinkin valtiollisen rippumattomuutensa vastikään saavuttaneissa valtakunnissa tarvitaan. Hallituksen nyt valmistama lakiehdotus liittyy näissä suhteissa läheisesti 1918 vuoden ylimääräisille valtiopäiville samasta asiasta annet-

tuun lakiehdotukseen; pääasiallisimmat muutokset ovat aiheutuneet valtion päämiehen asemasta, joka sanotun ehdotuksen mukaan oli perinnöllisen kuninkaan, mutta nyt annettavassa esityksessä kuudeksi vuodeksi valittavan presidentin. Sen ohessa ovat valtiotalouden perusteita koskevat säännökset otetut ehdotukseen sellaisina kuin ne ovat Eduskunnan 27 päivänä tammikuuta 1919 hyväksymässä ja viime huhtikuun 17 päivänä vahvistetussa laissa Suomen valtiotalouden oikeusperusteista, jotapaitsi lakiehdotukseen on tehty pienempiä lisäyksiä ja muutoksia.

Eduskunnan hyväksyttäväksi nyt annettava lakiehdotus, josta Korkein oikeus myöskin on antanut lausuntonsa, kuuluu näin:

Suomen Hallitusmuoto.

Koska, sen jälkeen kuin Suomi on tullut riippumattomaksi, täysivaltaiseksi valtioksi, on havaittu tarpeelliseksi kehittää ja vakaannuttaa sen valtiosääntöä uusilla perustuslain säännöksillä, jotka, samalla kuin ne takaavat hallitusvallalle tarpeellisen lujouden, laajentavat kansaneduskunnan oikeuksia ja turvaavat kansalaisten oikeutta ja lainalaista vapautta, vahvistetaan täten, Eduskunnan päätöksen mukaisesti, joka on tehty 20 päivänä heinäkuuta 1906 annetun Valtiopäiväjärjestyksen 60 §:ssä määrättyllä tavalla, seuraava Hallitusmuoto Suomelle.

I. Yleisiä säännöksiä.

1 §.

Suomi on täysivaltainen tasavalta, jonka valtiosääntö on vahvistettu tässä hallitusmuodossa ja muissa perustuslaeissa.

2 §.

Valtiovalta Suomessa kuuluu kansalle, jota edustaa valtiopäiville kokoontunut eduskunta.

Lainsäädäntövaltaa käyttää eduskunta yhdessä tasaval-
lan presidentin kanssa.

Ylin toimeenpaneva valta on uskottu presidentille. Sen
ohessa on valtion yleistä hallitusta varten oleva valtio-
neuvosto, johon kuuluu pääministeri ja tarvittava määrä
ministereitä.

Tuomiovaltaa käyttävät riippumattomat tuomioistuimet,
ylimmässä oikeusasteessa korkein oikeus ja korkein hallinto-
oikeus.

3 §.

Suomen tasavalta on jakamaton. Sen rajoja ei voida
muuttaa muuten kuin eduskunnan suostumuksella.

4 §.

Suomen kansalaisoikeus on jokaisella, joka on suomalai-
sista vanhemmista syntynyt, niin myös muun maan naisella,
joka on mennyt naimisiin Suomen miehen kanssa.

Muun maan kansalainen voidaan ottaa Suomen kansalai-
seksi niillä ehdoilla ja siinä järjestyksessä, kuin laissa erik-
seen säädetään.

II. Suomen kansalaisten yleiset oikeudet.

5 §.

Jokainen Suomen kansalainen olkoon lain mukaan tur-
vattu hengen, kunnian, henkilökohtaisen vapauden, onnen ja
omaisuuden puolesta. Älköön Suomen kansalaisen saavutet-
tuja oikeuksia uudella lailla rajoitettako muussa järjestyk-
sessä, kuin siinä mikä perustuslain muuttamisesta on sää-
detty.

Omaisuuuden pakkolunastuksesta yleiseen tarpeeseen
täyttä korvausta vastaan säädetään lailla.

6 §.

Suomen kansalainen on oikeutettu oleskelemaan omassa
maassa, vapaasti täällä valitsemaan asuinpaikkansa ja kul-
kemaan paikkakunnasta toiseen, mikäli laissa ei ole toisin
säädetty.

7 §.

Suomen kansalaisella on oikeus julkisesti ja yksityisesti harjoittaa uskontoa, mikäli lakia tahi hyviä tapoja ei loukata, niin myös, sen mukaan kuin siitä on erikseen säädetty, vapaus luopua siitä uskontokunnasta, johon hän kuuluu, sekä liittyä toiseen uskontokuntaan.

8 §.

Suomen kansalaisella on sanan vapaus sekä oikeus kirjoituksen ja kuvallisen esityksen painosta julkaisemiseen kenenkään niitä ennakolta estämättä, niin myös oikeus edeltäpäin lupaa hankkimatta kokoontua keskustelemaan yleisistä asioista tai muussa luvallisessa tarkoituksessa sekä perustaa yhdistyksiä tarkoitusten toteuttamista varten, jotka eivät ole vastoin lakia tai hyviä tapoja.

Säännöksiä näiden oikeuksien käyttämisestä annetaan lailla.

9 §.

Kirjesalaisuus on loukkaamaton, mikäli siitä ei ole laissa poikkeusta säädetty.

10 §.

Älköön Suomen kansalaista tuomittako muussa oikeudessa kuin siinä, jonka alainen hän lain mukaan on.

11 §.

Suomi ja ruotsi ovat tasavallan kansalliskielet.

Suomen kansalaisella olkoon valta oikeudessa tai hallintoviranomaisen luona omassa asiassa käyttää äidinkieltään, suomea tai ruotsia, niinkuin siitä laissa säädetään.

Säännöksiä oikeus- ja virkakielestä annetaan lailla; ja asianosaiselle on siinä, mikäli se ei tuota suuria vaikeuksia, varattava oikeus saada toimituskirja äidinkielellään, suomeksi tai ruotsiksi.

Suomen- ja ruotsinkielisen väestön sivistyksellisiä ja taloudellisia tarpeita tulee valtion tyydyttää samanlaisten perusteiden mukaan.

12 §.

Mitä Suomen kansalaisten yleisistä oikeuksista on sanottu ei estä lailla säätämästä sellaisia rajoituksia, jotka sodan tai kapinan aikana ja sotapalveluksessa oleviin nähden muulloinkin ovat välttämättömiä.

III. Lainsäädäntö.

13 §.

Eduskunta kokoontuu varsinaisille valtiopäiville vuosittain ilman erityistä kutsumusta, ensimmäisenä päivänä helmikuuta, jollei eduskunta lähinnä edellisillä valtiopäivillä muuta päivää määrää, ja lopettaa istuntonsa satakaksikymmentä päivää koossa oltuansa joko yhteen menoon taikka väliajoin eduskunnan päätöksen mukaan. Eduskunta voi kuitenkin päättää, että valtiopäivät ovat aikaisemmin tai myöhemmin lopetettavat, ja presidentillä on oikeus eräissä tapauksissa antaa määräyksiä valtiopäivistä, niinkuin 24 §:ssä säädetään.

Jos 1 momentissa taikka muualla tässä hallitusmuodossa säädetty määräpäivä sattuu pyhäpäiväksi, pidettäköön seuraava arkipäivä määräpäivänä.

14 §.

Oikeus tehdä ehdotuksia uuden lain säätämisestä ja ennestään olevan muuttamisesta, selittämisestä tai kumoamisesta on sekä presidentillä että eduskunnalla.

Presidentti käyttää aloiteoikeuttaan antamalla eduskunnalle esityksiä lakiehdotuksineen. Esitysehdotukset laatii valtioneuvosto. Sellaisesta ehdotuksesta on hankittava lausunto, kun asia kuuluu perustuslakien taikka siviili-, rikostai prosessilainsäädännön alalle, korkeimmalta oikeudelta, mutta kun se koskee hallintoa, korkeimmalta hallinto-oikeudelta.

Eduskunnan aloiteoikeudesta sekä lainsäädäntöasiain käsitteystä valtiopäivillä säädetään valtiopäiväjärjestyksessä.

15 §.

Sittenkuin eduskunta on hyväksynyt lain, toimitetaan se vahvistettavaksi presidentille, joka, ellei laki perustu muuttamatta hyväksytyyn hallituksen esitykseen, 14 §:ssä säädettyjen perusteiden mukaan siitä vaatii lausunnon korkeimmalta oikeudelta taikka korkeimmalta hallinto-oikeudelta.

Laki on vahvistettava sellaisena, kuin eduskunta sen on hyväksynyt. Jollei presidentti lakia vahvista, tulee se ilman vahvistusta voimaan, jos eduskunta uusien vaalien jälkeen uudestaan hyväksyy sen muuttamattomana enemmistöllä annetuista äänistä. Muussa tapauksessa on laki katsottava rauenneeksi.

Jollei presidentti kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun laki on hänelle vahvistettavaksi toimitettu, ole sitä vahvistanut, katsotaan hänen kieltäytyneen lakia vahvistamasta.

16 §.

Jokaisen lain johdannossa mainittakoon, että se on syntynyt eduskunnan päätöksen mukaisesti ja, kun laki on säädetty siinä järjestyksessä, kuin perustuslain säätämisestä on voimassa, myöskin että niin on menetelty.

Laki on, olkoonpa vahvistettu tai tulkoon voimaan ilman vahvistusta, presidentin allekirjoitettava ja asianomaisen ministerin varmennettava, jonka jälkeen se on valtioneuvoston julkaistava Suomen lakikokoelmassa.

17 §.

Kirkkolain säätämisestä ja muuttamisesta on erikseen säädetty.

18 §.

Presidentin oikeudesta antaa asetuksia säädetään 25 §:ssä.

19 §.

Lait ja asetukset, niin myös hallituksen esitykset eduskunnalle sekä eduskunnan vastaukset, esitykset ja muut kirjelmät hallitukselle annetaan suomen- ja ruotsinkielellä.

IV. Hallitus ja hallinto.

20 §.

Tasavallan presidentin valitsee eduskunta aina kuudeksi vuodeksi siinä järjestyksessä, jota eduskunnan puhemiehen vaalissa on noudatettava. Vaali on toimitettava helmikuun 15 päivänä sinä vuonna, jona presidentti astuu toimeensa.

21 §.

Toimeensa astuu presidentti 15 päivänä maaliskuuta ja antaa silloin seuraavan juhlallisen vakuutuksen:

„Minä N. N., jonka Suomen kansa on valinnut Suomen tasavallan presidentiksi, vakuutan täten, että minä presidenttitoimessani tulen vilpittömästi ja uskollisesti noudattamaan ja voimassa pitämään tasavallan valtiosääntöä ja lakeja sekä kaikkiin voimin edistämään Suomen kansan menestystä.”

Tämä vakuutus annetaan eduskunnan edessä taikka, jos eduskunta ei ole koolla, valtioneuvoston, korkeimman oikeuden sekä korkeimman hallinto-oikeuden yhteisessä kokouksessa pääministerin ollessa puheenjohtajana.

22 §.

Presidentin ollessa satunnaisesti estettynä, käyttää hänen toimivaltaansa pääministeri; mutta jos este on pysyväinen, valittakoon niin pian kuin mahdollista uusi presidentti.

23 §.

Toimestaan saa presidentti vuotuisen palkkion, jonka määrä vahvistetaan lailla ja jota ei hänen toimiaikanaan voida lisätä eikä vähentää.

24 §.

Presidentin asiana on kutsua eduskunta tarpeen tullen ylimääräisille valtiopäiville; avata ja päättää valtiopäivät; sekä määrätä uudet vaalit toimitettaviksi ja hajottaa eduskunta.

25 §.

Presidentillä on oikeus, mikäli ei tässä hallitusmuodossa toisin säädetä taikka sitä oikeutta ole valtioneuvostolle uskottu, antaa asetuksia asioista, jotka ennestään ovat hallinnollisilla säännöksillä järjestetyt, niin myös asetuksella tarkempia määräyksiä lakien täytäntöönpanosta, valtion omaisuuden hoidosta sekä hallintovirastojen ja yleisten laitosten järjestysmuodosta ja toiminnasta. Asetukseen älköön kuitenkaan otettako säännöstä, joka sisältäisi lain muutoksen.

Asetukset annetaan ja julkaistaan niinkuin laeista 16 §:n 2 momentissa on säädetty.

26 §.

Presidentti voi yksityisissä tapauksissa, saatuansa lausunnon korkeimmalta oikeudelta, armoa antamalla kumota rangaistuksen tahi lieventää sitä taikka määrätä, että syytettä ei ole ajettava. Hallituksenjäsenen armahtamisesta noudatettakoon kuitenkin mitä siitä on erikseen säädetty. Yleistä armahdusta älköön annettako muuten kuin erityisellä lailla.

Presidentillä on myös oikeus suoda vapautusta lain säännöksistä niissä tapauksissa, joissa oikeus sellaisen erivapauden antamiseen on laissa myönnetty.

27 §.

Presidentillä on Suomen sotavoiman ylin päällikkyys, mutta voi hän sen sodan aikana toiselle luovuttaa.

28 §.

Presidentillä on oikeus antaa muun maan kansalaiselle Suomen kansalaisoikeus sekä vapauttaa Suomen kansalaisuudesta.

29 §.

Presidentti valvoo valtion hallintoa ja voi sitä varten virastojen ja yleisten laitosten päälliköiltä tai hallituksilta vaatia tietoja sekä toimeenpanna tarkastuksia.

30 §.

Suomen suhteista ulkovaltoihin määrää presidentti, kuitenkin niin, että sopimukset ulkovaltojen kanssa ovat eduskunnankin hyväksyttävät, mikäli ne sisältävät säännöksiä, jotka valtiosäännön mukaan sitä vaativat. Sodasta ja rauhasta presidentti päättää eduskunnan suostumuksella.

Kaikki ulkovaltoja koskevat asiat ovat asianomaisen ministerin valmisteltavat. Niiden ratkaisu tapahtuu mainitun ministerin esittelystä asianlaadun mukaan joko valtioneuvostossa tai presidentin luona vähintään kahden muun ministerin saapuvilla ollen.

31 §.

Erittäin tärkeistä asioista tekee presidentti päätöksensä valtioneuvostossa sen ministerin esittelystä, jonka ministeriön asia kuuluu. Sellaisia asioita ovat: lainsäädäntöasiat, asetusten antaminen, eduskunnan kutsuminen ylimääräisille valtiopäiville, uusien edustajanvaalien toimitettavaksi määrääminen, uusien virkakuntain perustaminen, 84 §:ssä mainitut nimitysasiat; kysymykset sodasta ja rauhasta sekä sopimukset ulkovaltojen kanssa ynnä muut tärkeydeltään niihin verrattavat asiat.

Muut presidentin ratkaistavat asiat esittelee hänelle, sitenkuin niitä on valtioneuvostossa lausunnon antamista varten käsitelty, asianomainen ministeri toisen valtioneuvoston jäsenen läsnä ollessa.

Ne asiat, jotka presidentille ylimpänä päällikkönä kuuluvat, ratkaisee presidentti asianomaisen ministerin läsnäollessa. Viimemainitun tulee niistä lausua mielensä sekä, milloin hän on toista mieltä kuin presidentti, merkityttää se pöytäkirjaan. Erityisen tärkeissä asioissa ministeri silloin kehoittakoon presidenttiä antamaan asian sotaneuvoston lausuntoon ja siihen kutsumaan kaksi tai useampia korkeampia sotilasviranomaisia.

Kun Helsingin yliopistoa koskeva asia on käsiteltävänä tai ratkaistavana, on yliopiston kanslerille varattava tilaisuus olla saapuvilla.

32 §.

Presidentin päätökset ovat, voimaan tullaksensa, presidentin allekirjoitettavat ja sen ministerin varmennettavat, joka on asian esitellyt. Mitä tässä on sanottu ei kuitenkaan koske 29 ja 45 §:ssä mainittuja asioita.

Jos presidentin päätös koskee koko valtioneuvostoa, varmentaa sen valtioneuvoston esittelijä.

Sotilaskäskyasiain esittelystä sekä presidentin niistä tekemäin päätösten varmentamisesta säädetään erikseen.

Se, joka on varmentanut presidentin päätöksen, vastaa siitä, että toimituskirja päätöksestä on oikea.

33 §.

Jos ministeri havaitsee presidentin päätöksen olevan lainvastaisen, ilmoittakoon mielipiteensä valtioneuvostolle, joka sitten menettelee niinkuin 43 §:ssä on sanottu. Jos päätös olisi vastoin perustuslakia, on ministeri oikeutettu ja velvollinen kieltäytymään sitä varmentamasta.

34 §.

Valtioneuvoston jäseniksi, joiden tulee nauttia eduskunnan luottamusta, kutsuu presidentti rehellisiksi ja taitaviksi tunnettuja syntyperäisiä Suomen kansalaisia. Sen ministerin, jonka käsiteltäviä oikeushallintoa koskevat asiat ovat, sekä vähintään yhden muun ministerin tulee olla lainoppineita.

35 §.

Valtioneuvostossa on myöskin oleva oikeuskansleri, jolla tulee olla etevät tiedot oikeusoloista. Oikeuskansleria avustaa apulainen, joka tarvittaessa astuu hänen sijaansa.

36 §.

Valtioneuvostossa on niin monta ministeriötä, kuin eri hallinnonhaaroihin kuuluvia asioita varten on tarpeen. Jokaisen ministeriön päällikkönä on ministeri.

Ministeriöiden lukumäärä ja yleinen toimiala vahvistetaan lailla, mutta tarkempia säännöksiä asiain jaosta ministeriöiden kesken sekä valtioneuvoston muusta järjestysmuodosta annetaan asetuksella.

37 §.

Puheenjohtajana valtioneuvostossa on pääministeri ja tämän estettynä ollessa ensimmäinen läsnäoleva jäsen. Milloin presidentti on saapuvilla, johtaa hän asiain käsittelyä.

38 §.

Valtioneuvostolle kuuluvat asiat käsitellään yleisessä istunnossa, mikäli ei jonkinlaatuisia asioita ole asetuksella uskottu ministeriön päällikkönä olevan ministerin päätettäväksi.

Valtioneuvosto on päätöksenvoipa viisijäsenisenä.

39 §.

Valtioneuvoston tulee saattaa täytäntöön presidentin päätökset ja ratkaista sekä ne asiat, jotka laissa on säädetty valtioneuvoston päätettäväksi, että myöskin muut hallitus- ja hallintoasiat, joita ei ole tässä hallitusmuodossa taikka muussa laissa tai asetuksessa pidätetty presidentille eikä myöskään ole uskottu ministeriön päällikkönä olevalle ministerille taikka alemmalle viranomaiselle.

Missä määrin oikeushallintoa ja Helsingin yliopistoa koskevat asiat ovat valtioneuvoston käsiteltävistä poiserotetut, näkyy erityisistä säännöksistä.

40 §.

Jos valtioneuvosto johonkin asiaan nähden katsoo epäselvyyttä olevan siitä, onko valtioneuvosto oikeutettu sen lopullisesti päättämään, ratkaisee kysymyksen tästä presidentti.

41 §.

Valtioneuvoston jäsenet ovat virkatoimistaan eduskunnalle vastuunalaiset.

Jokainen valtioneuvoston jäsen, joka on ottanut osaa asian käsittelyyn valtioneuvostossa taikka presidentin luona, on vastuunalainen päätöksestä, jollei hän ole, pöytäkirjaan merkittäväksi, ilmoittanut eroavaa mielipidettä.

42 §.

Asiat, jotka valtioneuvostossa käsitellään, pitää olla asianomaisessa ministeriössä valmistellut.

Kunkin ministeriön on pidettävä silmällä hallintoa omalla toimialallaan sekä ryhdyttävä toimenpiteisiin lakien, asetusten ja valtioneuvoston päätösten täytäntöön panemiseksi.

43 §.

Jos niin kävisi, että jokin presidentin päätös, joka on valtioneuvoston täytäntöön pantavana, huomattaisiin olevan lainvastainen, olkoon valtioneuvosto velvollinen, sittenkuin oikeuskansleri siitä on antanut lausuntonsa, presidentille esittämään, että päätös peruutettaisiin tai muutettaisiin, ja jos presidentti kuitenkin pysyy päätöksessään, ilmoittamaan, että sitä ei voida täytäntöön saattaa.

44 §.

Oikeuskanslerin tulee valvoa, että viranomaiset ja virkamiehet noudattavat lakia sekä täyttävät velvollisuutensa, niin ettei ketään laillisessa oikeudessaan sorreta.

Oikeuskanslerin asiana on korkeimmassa oikeudessa ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa edustaa syyttäjistöä sekä muuten valvoa valtion oikeutta, niin myös muissa tuomioistuimissa ajaa tai ajattaa syytteitä, milloin katsoo sitä tarvittavan. Korkeimpana syyttäjänä tulee oikeuskanslerin myöskin pitää silmällä virallisia syyttäjiä, ja ovat ne velvolliset noudattamaan hänen käskyjään ja määräyksiään.

Oikeuskanslerilla on oikeus olla saapuvilla valtioneuvoston ja kaikkien tuomioistuinten ja virastojen istunnoissa sekä saada tieto valtioneuvoston, sen ministeriöiden, tuomioistuinten ynnä muiden viranomaisten pöytäkirjoista.

45 §.

Jos valtioneuvosto taikka valtioneuvoston jäsen virkatöimässään menettelee lainvastaisesti, tulee oikeuskanslerin siitä tehdä huomautus ja samalla ilmoittaa, mikä siinä on lainvastaista. Mutta jos huomautus jätetään varteenotta-

matta, merkityttäköön oikeuskansleri mielensä valtioneuvoston pöytäkirjaan ja olkoon hänellä myös valta antaa presidentille kertomus asiasta. Jos lainvastaisuus on sellainen, että valtioneuvoston jäsen voidaan siitä panna syytteeseen 57 §:ssä mainitussa valtiotuomioistuimessa ja presidentti määrää syytteen nostettavaksi, ajaa sitä oikeuskansleri. Jollei presidentti katso olevan syytä syytteen nostamiseen, saakoon oikeuskansleri tehdä asiasta ilmoituksen eduskunnalle. Jos presidentti määrää syytteen oikeuskansleria vastaan nostettavaksi, ajaa sitä presidentin määrämä henkilö.

Jos presidentti menettelisi lainvastaisesti virkatoimessaan, on oikeuskanslerin tehtävä siitä huomautus niinkuin yllä on sanottu. Jos oikeuskansleri taikka valtioneuvosto katsoo presidentin tehneen itsensä syypääksi valtiopetokseen tai maanpetokseen, ilmoittakoon asian eduskunnalle ja, jos tämä kolmella neljäosalla annetuista äänistä päättää syytteen nostettavaksi, ajakoon oikeuskansleri syytettä korkeimmassa oikeudessa ja pidättäytyköön presidentti sillä aikaa toimestaan. Muissa tapauksissa älköön presidentin virkatoimesta syytettä nostettako.

46 §.

Oikeuskanslerin tulee joka vuodelta sekä presidentille että eduskunnalle antaa kertomus virkatoimistaan ja lain noudattamista koskevista havainnoistaan.

Oikeuskanslerin on vaadittaessa annettava presidentille ja valtioneuvostolle tietoja ja lausuntoja.

47 §.

Yleistä hallintoa varten on Suomi edelleen oleva jaetuna lääneihin, kihlakuntiin ja kuntiin.

Muutoksia läänien lukumäärään tehdään lain kautta. Muita muutoksia hallinnolliseen jakoon määrää valtioneuvosto, mikäli laissa ei toisin säädetä.

Hallintoalueiden rajoja uudestaanjärjestettäessä otettakoon, mikäli asianhaarat sallivat, suomalaisen ja ruotsalaisen väestön asutusalueiden väliset rajat huomioon.

48 §.

Läänin hallintoa johtaa maaherra.

Kuntain hallinnon tulee perustua kansalaisten itsehallintoon, niinkuin erityisissä laeissa siitä säädetään. Lailla säädetään myöskin, millä tavoin ja kuinka laajalti kansalaisten itsehallintoa on sovitettava kuntia suurempiin hallintoalueisiin. Sellaisten alueiden rajoja määrättäessä noudatetaan, mitä 47 §:n 3 momentissa on säädetty.

49 §.

Virastoista, jotka valtiohallinnon eri haaroja varten ovat olemassa taikka perustetaan, on voimassa erityisiä säännöksiä.

V. Tuomioistuimet.

50 §.

Korkein oikeus käyttää ylintä tuomiovaltaa oikeusasioissa sekä valvoo sen ohella tuomarien ja ulosottoviranomaisten lainkäyttöä.

51 §.

Korkeimmassa oikeudessa on presidentti ja tarpeellinen määrä oikeusneuvoksia.

Ne oikeushallintoasiat, jotka erityisten säännösten mukaan kuuluvat korkeimman oikeuden käsiteltäviin, valmistellaan siinä valtioneuvoston ministeriössä, johon oikeushallintoa koskevat asiat on luettu. Tämän ministeriön päällikkö on oleva mukana korkeimmassa oikeudessa niitä käsittelemässä.

Korkein oikeus on tuomionvoipa viisijäsenisenä, jollei eräänlaisten asiain ratkaisemista varten ole laissa erikseen säädetty suurempaa tai pienempää jäsenmäärää.

52 §.

Yleisiä ylioikeuksia ovat hovioikeudet, joiden myöskin tulee pitää silmällä alioikeuksien ja ulosottoviranomaisten toimintaa.

Kussakin hovioikeudessa on oleva presidentti sekä tarpeellinen määrä jäseniä.

Hovioikeuksien luku ja tuomiovalta määrätään lailla.

53 §.

Yleisistä alioikeuksista on säädetty laissa.

54 §.

Ylintä tuomiovaltaa hallinto-oikeudellisissa valitusasioissa, erikseen säädetyin poikkeuksin, käyttää korkein hallinto-oikeus, joka myös valvoo alempain viranomaisten lainkäyttöä hallinto-oikeuden alalla.

55 §.

Korkeimpaan hallinto-oikeuteen kuuluu presidentti ja tarpeellinen määrä hallintoneuvoksia. Tuomionvoivasta jäsenmäärästä tässä tuomioistuimessa noudatettakoon, mitä 51 §:n 3 momentissa on korkeimmasta oikeudesta säädetty.

56 §.

Korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden asia on, kun katsovat tarvittavan lain taikka asetuksen muutosta tai selitystä, tehdä tasavallan presidentille esitys sellaiseen lainsäädäntötoimeen ryhtymisestä.

57 §.

Jos syyte lainvastaisesta menettelystä virkatoimessa nostetaan valtioneuvoston, korkeimman oikeuden tai korkeimman hallinto-oikeuden jäsentä taikka oikeuskansleria vastaan, käsittelee asiaa erityinen oikeus, jota nimitetään valtiotuomioistuimeksi. Siihen kuuluu korkeimman oikeuden presidentti puheenjohtajana ja jäsenenä korkeimman hallinto-oikeuden presidentti, kaikkien hovioikeuksien presidentit ja yliopiston lainopillisen tiedekunnan keskuudestaan kolmeksi vuodeksi valitsema professori sekä kuusi muuta jäsentä, jotka ynnä tarvittavat varajäsenet eduskunnan va-

litsijamiehet valitsevat suhteellisilla vaaleilla aina kolmeksi vuodeksi. Jos korkeimman oikeuden, korkeimman hallinto-oikeuden tai hovioikeuden presidentti on estetty olemasta asiaa käsittelemässä, kutsutaan hänen sijaansa saman tuomioistuimen virassa vanhin jäsen. Valitun jäsenen sijaan astuu tarvittaessa varajäsen ja puheenjohtajan sijaan korkeimman hallinto-oikeuden presidentti. Jos eduskunta on päättänyt syytteen nostettavaksi, ajaa sitä eduskunnan sitä varten valitsema asiamies.

58 §.

Muista erikoistuomioistuimista kuin 57 §:ssä mainitusta säädetään lailla.

Älköön mitään satunnaista tuomioistuinta asetettako.

VI. Valtiotalous.

59 §.

Verosta, myöskin tulliverotuksesta, säädetään lailla, määräämättömäksi tai määrääjäksi. Sama olkoon voimassa entisen veron muuttamisesta tai lakkauttamisesta sekä yleisistä rasituksista.

Määrääjäksi myönnettyä veroa, josta, kun ei ole kysymys sen kantamisesta yhtä vuotta pitemmän ajan kuluessa, päätös eduskunnassa tehdään yksinkertaisella äänten enemmistöllä, älköön sen ajan sivu kannettako, paitsi 67 §:n 1 momentissa mainitussa tapauksessa.

60 §.

Lailla vahvistetaan valtion viranomaisten virkatoimista ja toimituskirjoista suoritettavien maksujen, niinkään niiden maksujen yleiset perusteet, joita on suoritettava postin, rautateiden, kanavien, sairaalain, oppilaitosten ynnä muiden valtion yleisten laitosten käyttämisestä.

61 §.

Valtion tuloa tuottavaa omaisuutta ja liikeyrityksiä hoidetaan ja käytetään lailla vahvistettujen yleisten perusteiden mukaan.

62 §.

Valtiolainan ottamiseen vaaditaan eduskunnan yksinkertaisella äänen enemmistöllä antama suostumus.

63 §.

Virastojen ja yleisten laitosten uusien menosääntöjen perusteista sekä entisten perusteiden muuttamisesta ja kumoamisesta, niinkään eläkeoikeudesta säädetään lailla.

Uusia ylimääräisiä eläkkeitä ja apurahoja annettakoon ainoastaan eduskunnan sitä varten myöntämästä määrärahasta.

64 §.

Valtion vuotuisen tulo- ja menoarvion, johon on otettava varainhoitovuoden tulot ja menot, päättää eduskunta ja julkaistaan se niinkuin laista on säädetty.

Onko jokin rahasto, joka ei ole tarkoitettu vuotuisia valtion tarpeita varten, jätettävä tulo- ja menoarvion ulkopuolelle, siitä on erikseen säädetty.

65 §.

Vuoden tulo- ja menoarviosta älköön jätettävä pois veroa tai muuta tuloa, joka, sinä vuonna voimassa olevan lain tai asetuksen mukaan, on suoritettava.

66 §.

Valtiolainasta määrätty korko ja kuoletusmaksu sekä muut johonkin valtion velvoitukseen perustuvat määrärahat ovat sellaisinaan, vähentämättä, valtion tulo- ja menoarvion otettavat, niinkään muut menot, jotka varainhoitovuonna voimassa olevain säännösten mukaan ovat maksettavat. Tulo- ja menoarvioon on myöskin otettava arviomäärä-

raha semmoisia lakiin tai asetukseen perustuvia menoja varten, joita ei ole erityisinä erinä merkitty tulo- ja menoarvioon, niin myös tarpeellinen määräraha hallituksen käytettäväksi edeltä arvaamattomiin tarpeisiin.

Muut valtion tulo- ja menoarvioon sisältyvät menoerät ovat eduskunnan harkinnan ja päätöksen alaiset varainhoitovuodeksi kerrallaan.

Määräraha, jonka eduskunta on päättänyt valtiopäivillä tehdystä alotteesta, otetaan tulo- ja menoarvioon ehdollisena.

Tulo- ja menoarviossa on osotettava menojen suorittamiseen tarvittavat varat.

67 §.

Jos niin kävisi, että eduskunta ei ole päättänyt tulo- ja menoarviota ennen sen vuoden alkua, jona sen pitäisi olla voimassa, vaikka esitys siitä edellisenä vuonna on annettu eduskunnalle vähintään kaksi kuukautta ennen eduskunnan istuntokauden päättymistä, ovat menot, jotka 66 §:n 1 momentissa mainitaan, suoritettavat ja sitä varten tarpeelliset tulot väliaikaisesti edelleen kannettavat.

Jos vahvistettuun tulo- ja menoarvioon havaitaan välttämättömästi tarvittavan muutoksia, annetakoon eduskunnalle esitys lisäyksestä tulo- ja menoarvioon.

68 §.

Tulo- ja menoarvioon otettuja määrärahoja älköön ylitettävä taikka niitä siirrettävä varainhoitovuodesta toiseen, ellei sitä ole menoarviossa myönnettyksi osotettu, älköön myöskään siirrettävä määrärahoja eduskunnan erikseen hyväksymästä menoarvion osasta toiseen.

Tulo- ja menoarviosta riippumatta on jokaisella oikeus hakea valtiolta mitä hänelle on laillisesti tuleva.

69 §.

Valtiovaraston tilien ja tilinpäätöksen tarkastusta varten on oleva revisionilaitos, jonka tulee ottaa selville, ovatko numerot oikeat sekä tulot ja menot lainmukaiset ja onko tulo- ja menoarviota noudatettu.

Jokaisilla varsinaisilla valtiopäivillä asetettakoon viisi valtiontilintarkastajaa eduskunnan puolesta pitämään silmällä tulo- ja menoarvion noudattamista sekä valtiovaraston tilaa ja hoitoa. Nämä tilintarkastajat, joille eduskunta vahvistaa johtosäännön ja joiden tulee viranomaisilta saada tarpeelliset selvitykset ja asiakirjat, ovat eduskunnan valitsijamiesten valittavat suhteellisilla vaaleilla. Samassa järjestyksessä valitaan myöskin tarpeellinen määrä varamiehiä.

70 §.

Suomen rahasta säädetään lailla.

71 §.

Suomen Pankki toimii eduskunnan takuulla ja hoidossa sekä eduskunnan valitsemain valtuusmiesten valvonnan alaisena.

Pankkia hoidetaan ohjesäännön mukaan, joka laaditaan niinkuin laista on säädetty.

Pankin voittovarojen käyttämisestä valtion tarpeisiin määrää eduskunta.

72 §.

Valtion maaomaisuutta sekä veroja ja tuloatuottavia oikeuksia älköön toisen omaksi luovutettako taikka pantattako, ellei sitä ole laissa myönnetty.

Kruununtilan haltija olkoon kuitenkin oikeutettu ostamaan sen perinnöksi sikäli kuin siitä on erikseen säädetty.

VII. Puolustuslaitos.

73 §.

Isänmaan puolustusta varten on jokainen Suomen mies asevelvollinen.

Asevelvollinen on, jollei hän itse muuta halua, mikäli mahdollista, luettava semmoiseen komppaniaan tai sitä suu-

rempaan sotilasryhmään, jonka miehistöllä on sama äidin-kieli, suomi tai ruotsi, kuin hänellä itsellään, ja saava opetuksensa sillä kielellä. Sotaväen komennuskielenä on suomenkieli.

Suomen kansalaisten sotapalveluksesta sekä Suomen sotaväestä muuten säädetään lailla.

74 §.

Jos sotaväki on pantava liikekannalle, niin presidentti antaa siitä määräyksen valtioneuvostossa. Kun sellainen määräys on annettu, ryhtyköön valtioneuvosto toimiin siitä aiheutuvain menojen suorittamiseksi ja eduskunta, jos se ei ole kokoontuneena, kutsuttakoon koolle.

VIII. Opetustoimi.

75 §.

Helsingin yliopistolle pysytetään itsehallinto-oikeus. Yliopiston ylin hallitusmies on sen kansleri.

Uusia säännöksiä yliopiston järjestysmuodon perusteista annetaan lailla, mutta tarkemmat yliopistoa koskevat säännökset asetuksella, sittenkuin kummassakin tapauksessa sen konsistori ja kansleri ovat asiasta antaneet lausuntonsa.

76 §.

Valtion kustannuksella ylläpidetään taikka tarvittaessa avustetaan oppilaitoksia ylempää tieteellistä sivistystä samoin kuin ylempää yleissivistystä ja ylempää kansanopetusta varten. Valtion oppilaitosten järjestysmuodon perusteet säädetään lailla.

77 §.

Kansakoulutoimen järjestysmuodon perusteista sekä valtion ja kuntain velvollisuuksista kansakoulujen kannattamiseen, niin myös yleisestä oppivelvollisuudesta säädetään lailla.

Opetus kansakouluissa on oleva kaikille maksuton.

78 §.

Korkeinta teknillistä opetusta varten ylläpitää valtio teknillistä korkeakoulua. Teknillisten ammattien, maanviljelyksen ja sen sivuelinkeinojen, kaupan ja merenkulun sekä kaunotaiteiden oppilaitoksia tulee valtion ylläpitää taikka tarpeen mukaan valtiovaroilla avustaa.

79 §.

Oikeudesta perustaa yksityiskouluja ja muita yksityisiä kasvatuslaitoksia sekä niissä järjestää opetus säädetään lailla.

Kotiopetus ei ole viranomaisten valvonnan alainen.

IX. Uskonnolliset yhdyskunnat.

80 §.

Evankelis-luterilainen kirkko on Suomen kansan yleisenä kirkkona. Tämän kirkon järjestysmuodosta ja hallinnosta säädetään kirkkolaislaissa.

Muista ennestään olevista uskontokunnista on voimassa mitä niistä on säädetty tai säädetään.

Uusia uskontokuntia saa perustaa noudattaen mitä siitä laissa säädetään.

X. Julkiset virat.

81 §.

Suomen valtionvirkaan voidaan, tässä pykälässä mainituilla poikkeuksilla, ottaa ainoastaan Suomen kansalainen.

Teknillisiin toimiin, yliopiston taikka muun korkeakoulun opettajanvirkoihin, vieraan kielen opettajiksi kouluihin sekä kielenkääntäjiksi virastoihin ja palkattomiksi konsuleiksi voidaan nimittää muitakin kuin Suomen kansalaisia.

82 §.

Opinnäytteet valtionviran saamista varten vahvistetaan asetuksella, mikäli niistä ei ole säädetty laissa. Erivapautta asetuksella säädettyistä kelpoisuusehdoista voi antaa erityisistä syistä valtioneuvosto, ei kuitenkaan oikeusvirkaan pääsemistä varten.

83 §.

Yleiset ylennysperusteet valtionvirkoihin ovat taito, ansio, kokemus ja koeteltu kansalaiskunto.

84 §.

Presidentti nimittää:

- 1) oikeuskanslerin ja hänen apulaisensa;
- 2) arkkipiispan ja piispat sekä yliopiston kanslerin;
- 3) korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden presidentit, korkeimman oikeuden esityksestä sen jäsenet ja hovioikeuksien presidentit sekä, korkeimman hallinto-oikeuden esityksestä, sen jäsenet.
- 4) hovioikeuksien jäsenet sekä yliopiston ja teknillisen korkeakoulun professorit;
- 5) keskusvirastojen päälliköt ja jäsenet sekä maaherrat, valtioneuvoston esityksestä;
- 6) presidentin kanslian virkamiehet ja, valtioneuvoston esityksestä, valtioneuvoston esittelijät; sekä
- 7) Suomen lähettiläät ulkovaltojen luona ja konsulit.

85 §.

Korkeimman oikeuden esittelijät, kihlakunnantuomarit, pormestarit ja maanjako-oikeuksien puheenjohtajat nimittää korkein oikeus. Korkeimman hallinto-oikeuden esittelijät nimittää tämä oikeus.

Sen mukaan kuin niistä on säädetty, täyttää erityiset virat:

- 1) oikeuslaitosten virat korkein oikeus taikka se ylioikeus, jonka alainen virka on, ja korkeimman hallinto-oikeuden virat tämä oikeus; sekä

2) hallinnon ja oppilaitosten virat valtioneuvosto, ministeri, lääninhallitus tahi sen viraston hallitus, jonka alainen virka on.

Muut valtion virkamiehet nimittää valtioneuvosto, mikäli ei nimittämisoikeutta ole presidentille pidätetty taikka muulle viranomaiselle uskottu.

86 §.

Edellä 84 § 4 kohdassa ja 85 §:ssä mainitut virat ovat, ellei 87 §:ssä toisin säädetä, sittenkuin virka on ollut haettavaksi julistettuna, täytettävät virkaehdotuksen nojalla, johon se viranomainen, miltä virkaa on haettu, panee hakijoista kolme vahvistettujen perusteiden mukaan ansiokkainta. Hovioikeuksien jäseniä koskevasta virkaehdotuksesta on korkeimman oikeuden ja yliopiston professoria koskevasta kanslerin annettava lausuntonsa.

Jos virkamies on saman viranomaisen nimitettävä, jolta virkaa haetaan, ei virkaehdotusta tehdä. Erityisten säännöksiä mukaan voidaan eräät muutkin hallintovirat täyttää toisessa järjestyksessä, kuin 1 momentissa on sanottu.

87 §.

Yliopiston kansleri nimitetään yliopiston tehtyä siitä ehdotuksensa. Siitä missä järjestyksessä muutoin yliopiston, evankelisluterilaisen ja kreikkalaiskatolisen kirkon virat, kaupunkien pormestarin ja neuvosmiesten virat ja Suomen Pankin virat ovat täytettävät, on voimassa erityisiä säännöksiä.

Armeijan ja laivaston upseerit nimittää presidentti. Muista sotilaallisista virkaylennys- ja opetusasioista säädetään erikseen.

88 §.

Kaikilla tuomareilla olkoon se oikeus, ettei heitä voida muuten kuin laillisen tutkimuksen ja tuomion nojalla julis-

taa virkaansa menettäneiksi; älköön heitä myöskään ilman omaa suostumustaan toiseen virkaan siirrettäkö, paitsi milloin siirto aiheutuu tuomioistuinlaitoksen uudestaanjärjestämisestä.

Muiden virkamiesten oikeudesta pysyä virassaan säädetään erityisessä laissa.

Lailla voidaan erottamattomillekin virkamiehille säätää velvollisuus erota virasta määräikään tultuansa; älköön tätä kuitenkaan sovellettako ennen tämän hallitusmuodon julkaisemista virkaan nimitettyihin.

Niistä oikeuksista ja velvollisuuksista, jotka virkamiehille tulevat, kun heidän virkansa lakkautetaan, on erikseen säädetty.

89 §.

Kaikessa virkatoiminnassa on laillisen seuraamuksen uhalla tarkoin lakia noudatettava.

Jos on ilmeistä, että jokin säännös ei ole syntynyt perustuslain mukaisessa järjestyksessä, älköön tuomari taikka muu virkamies sitä sovelluttako.

90 §.

Virkamies vastaa toimenpiteestä, johon hän on ryhtynyt taikka jota hän kollegisen viraston jäsenenä on kannattanut. Myöskin esittelijä on siitä, mitä hänen esittelystään on päätetty, vastuunalainen, jollei hän ole pöytäkirjaan lausunut eroavaa mielipidettä.

Jokainen, joka on kärsinyt oikeudenloukkauksen tai vahinkoa virkamiehen lainvastaisen toimenpiteen tai laiminlyönnin kautta, olkoon oikeutettu vaatimaan virkamiestä tuomitavaksi rangaistukseen ja korvaamaan vahingon tahi ilmoittamaan virkamiehen pantavaksi syytteeseen niin kuin siitä laissa säädetään.

Onko ja mikäli valtio vastuunalainen virkamiehen aikaansaamasta vahingosta, säädetään erikseen.

XI. Loppusäännöksiä.

91 §.

Tämä hallitusmuoto on kaikilta osiltaan oleva peruuttamattomana perustuslakina, eikä sitä voida muuttaa, selittää tai kumota taikka poikkeuksia siitä tehdä muussa järjestyksessä kuin perustuslaista yleensä on säädetty.

Täten kumotaan hallitusmuoto 21 päivältä elokuuta 1772 sekä yhdistys- ja vakuuskirja 21 päivältä helmikuuta ja 3 päivältä huhtikuuta 1789, niin myös kaikki muiden lakien ja asetusten säännökset, jotka ovat ristiriidassa tämän hallitusmuodon kanssa.

Ne säännökset, jotka ovat tarpeen tämän hallitusmuodon täytäntöön panemiseksi, annetaan lailla.

Helsingissä, toukokuun 13 päivänä 1919.

Valtionhoitaja

MANNERHEIM.

Oikeusministeri Söderholm.